

Nu tändas tusen juleljus ...

Ordförandens spalt

SOMMARENS och höstens verksamhet vid våra museer har förlöpt i stort sett enligt traditionellt mönster. Vi kan vara nöjda med antalet besökare under säsongen. Besökarna har kommit både enskilt och i grupper. Redan innan vi officiellt öppnade hade vi besök av flera grupper och det är vi naturligtvis glada åt.

Vi har fortsatt samarbetet med tidigare samarbetspartner såsom skolorna, 4H, Medborgarinstitutet, församlingen, Malax fiskargille och tillsammans med dessa ordnat besök, tidsresor och övriga evenemang. Det har sagts tidigare, men förtjänar att upprepas, vi är speciellt glada åt samarbetet med ortens skolor. Vi har också i sommar tillsammans med dem ordnat olika former av tidsresor och besök liksom under tidigare år.

Ett speciellt samarbete är de tidsresor som nu för femte året i följd ordnades på Arstu för eleverna på årskurs 8 i högstadiet. Den tidsresan är speciell eftersom vi på Arstu samarbetar med våra grannföreningar i Petalax, Bergö och Korsnäs, vilket gör att vi kan träffas och utbyta erfarenheter och hjälpas åt med arrangemanget. Barnkulturnätverket i Österbotten, BARK, hjälper till med de praktiska arrangemangen.

BARK har också varit med och organiserat de tidsresor, som ordnats för lågstadierna vid Järnåldersleden. Vid dessa tidsresor var temat medeltiden och vi hjälpte till vid flera stationer. Dessutom vandrade eleverna genom Järnåldersleden och fick således också stifta bekantskap med den tidsåldern.

Skoleleverna säger själva att dessa tillställningar är intressanta och vi ställer som sagt gärna upp och bidrar med vårt kunnande.

Fiskets dag, som för tredje året i rad ordnades vid båtmuseet drog närmare 300 besökare. På Fiskets dag ordnas massor med aktiviteter för de yngre besökarna, vilket har varit mycket uppskattat.

Vi märker hur antalet besökare ökar på Kvarkens båtmuseum. Besökarna dyker upp från när och fjärran. Speciellt långväga gäster kom till båtmuseet på exkursion i september tack vare Wildlife Vasa, som arrangerade en utflykt för ett trettiotal filmare från Europa, USA, Kanada och Asien. Så informationen om vårt båtmuseum torde spridas runt om i världen!

TACK VARE ett gott samarbete med bussbolag och researrangörer samt samarbetspartners i Åminne har vi också kunnat glädjas åt flera gruppbesök. Researrangörerna har upptäckt båtmuseet och kombinerar gärna ett besök på museet i samband med att man äter en bit mat på någon av restaurangerna i Åminne. Vi drar definitivt nytta av den ansiktslyftning som gjorts och görs i Åminne. Vi önskar också eldsjälarna

bakom projektet med en djupare farled in till Åminne lycka till och hoppas på fler sjöfarande besökare i framtiden! För just turister, vilka färdas med båt, borde ju vara intresserade av att besöka ett båtmuseum.

VID BRINKENS MUSEUM har byggnadsverksamheten till en del stört under sommaren. Speciellt grävningsarbetena i samband med kopplingen till det kommunala avloppsnätet har gjort att gårdsplanen sett trist ut i sommar. Men tack och lov finns det tillräckligt med stora fina gräsplaner på Brinken så vi har haft flera trevliga tillställningar utomhus när gårdsplanerna har varit fulla av glada barn både med och utan föräldrar.

DE TRADITIONELLA evenemangen, Båtens dag, Öppna trädgårdar, Hembygdsdagen, Blommornas dag har lockat i stort sett samma besökarantal som under tidigare år.

I år hade vi också öppet hus vid Långfors kvarn en kväll i juli. Det måste medges att vi blev överraskade över det stora intresset, som visades för kvarnen. Det blev trångt och svårt att förevisa och förklara hur kvarnen fungerat fastän vi hade två erfarna mjölnare, **Karl-Gustav** och **Boris Grönroos** med oss som guider. Nästa gång vi öppnar dörrarna skall vi försöka få det att löpa lite bättre! En liten trevlig detalj från kvällen var i alla fall att det fanns skolbarn med som kunde berätta för sina föräldrar hur det gick till i kvarnen förr i världen. Flera skolklasser har nämligen varit på besök i kvarnen under årens lopp!

ETT EVENEMANG från i höst, som också lämnat i minnet är Europeiska kulturmiljödagen. Temat för i år var, "Känn ditt arv, berätta din historia". Vi hade därför bett **Siri Hagback** berätta om de arkeologiska utgrävningar, som gjorts i Malax.

Siri har ju ett brinnande intresse för arkeologin och är en levande uppslagsbok när det gäller forntiden i Österbotten och förstås i synnerhet i Malax. **Maggan Lindholm**, som också deltagit i många utgrävningar assisterade Siri med bildmaterial till föredraget. Vi tackar Siri ännu en gång för en uttömmande och intressant tidsresa och vi som var med vet i dag definitivt mera om vår egen närmiljöes historia!

JAG TACKAR ALLA våra medhjälpare som under det gångna verksamhetsåret hjälpt oss att hålla föreningen i gång, jag önskar alla medlemmar, besökare och läsare **God Jul och Gott Nytt År!**

Gustav Smulter

Jullyktan och -granen lyser vid Brinkens museum. Foto: Maggan Lindholm

Nyårskort 1911 som sänts till lärarinnan Anna Berg i Vias barnskola. Hennes bildalbum finns i Hembygdsarkivet vid Brinkens museum. Foto: Håkan Genberg.

För seklet sedan

Wikimedia commons

Inbördeskriget hade avslutats våren 1918, men många lidande fortsatte i de ökända fångslägren för sådana som stridit på röda sidan. Fotot från fångslägre på Sveaborg, där av de 10 000 fångarna mer än 1000 dog, de flesta av sjukdomar och undernäring.

Andra halvåret av 1918 präglades av fred i landet, men inbördeskriget och dess motsättningar hade lämnat många spår och sår i samhället. Behandlingen av rödgardister i fångslägren blev ett särskilt sorgligt och skamligt kapitel. Inte minst i de mellersta och södra delarna av svenska Österbotten fortsatte man att se allt som anknyt till röda idéer och vänstermentalitet med misstänksamhet eller direkt hat. Vasabladets "ledare" den 14 november talar om det ständiga hotet från både inhemska och till Ryssland emigrerade röda, vilka med sympatier från finländska socialdemokrater kunde "änno återta det röda väldet genom omstörtning enligt bolsjevikiskt mönster". Och bladet uttrycker vid olika tillfällen sin förtrytelse t.ex. över att arbetare med "rött" förflutet tillåts göra tjänst som järnvägspersonal, eller att socialdemokraterna kan nominera sådana personer som kandidater vid valet av stadsfullmäktige.

Världskrig och monarkiplaner

Nere i Europa gick första världskriget in i sin slutfas, först med fortsatta tyska framgångar under sommaren. Med tanke på att tyskarna var Rysslands fiender och att de spelat en viktig roll för att säkra de vitas seger kan man förstå de Tysklandssympatier som rådde på många håll i våra trakter, men ändå förvånas man över hur kategoriska attityder och ställningstaganden kunde vara. När USA-styrkor sätts in på de allierades sida utmålar Vasabladet president Wilson som "den största fredsfienden", som krigshetsare och krigsförlängare. Och harmset kommenterar man litet senare hur de tyska fredsinviter som kunde ha lett till en "samförståndsfred" avvisas, för att Tyskland i stället skall tvingas att retirera ytterligare och till sist underkasta sig brutala krav på total kapitulation och förnedrande fredsvillkor.

"Senaste nytt" var i tidningsspalterna hösten 1918 vanligen liktydigt med de senaste nyheterna från världskriget. Vasabladet den 8 augusti förmedlar nyheter om den pågående "slaktningen", och nämner väl därmed stridshandlingarna vid deras rätta namn. Mindre rättvisande är det att tala om tyskarnas reträtt som enbart "strategisk" – de var redan mycket allvarligt tillbakaträngda av de allierades framryckningar.

Wikipedia

Tyske prinsen Friedrich Karl kom aldrig att som kung av Finland bära den krona som var tänkt för honom.

En aspekt av Tysklandsorienteringen var också planerna på att välja en tysk prins till kung av Finland. Agrarpartiet förhindrade antagandet av den nya regeringsform som man velat lägga till grund för att införa monarkiskt statsskick, men monarkiivarna var ändå i klar majoritet och ansåg sig kunna tillämpa en lag om kungaval från 1772 – därmed utsåg lantdagen i oktober **Friedrich Karl av Hessen** till kung. De praktiska förberedelserna var långt hunna: detaljskiss till en kunglig krona fanns, tidigare kejsrerliga lokaliteter i Helsingfors höll på att inredas till kungaresidens, man planerade anskaffning av böcker till kungens bibliotek och av väggbonader och konst till drottningens gemak. Och hemma i Tyskland uppgavs den tilltänkte kungen studera finska, ibland upp till åtta timmar dagligen. Men det hade varit underligt att på kungatronen sätta en representant för det land som alltmer framstod som världskrigets stora förlorare, och vissa segrarmakter – särskilt Frankrike – hade öppet deklarerat sin motvilja mot att se en tysk som finländsk regent. Friedrich Karl avskade sig kungavärdigheten den 14 december, utan att en enda gång ha besökt det land han var tänkt att råda över.

Småskolorna organiseras

Malax styresmän fick ännu befatta sig med ärenden föranledda av inbördeskriget, som när kommunalstämman beslöt om allmän uttaxering för att kunna arvoda "deltagarna i befrielsekriget" med 5 marks daglön. Men man kunde också planera för fred och framtid, och ett ambitiöst projekt var här inrättande av "barnskolor" för sju-åttaåringar enligt vad som föreslagits av en kommitté ledd av prosten **Fontell** (se vidstående foto). Man fastställde en distriktsindelning, beslöt om delvis ambulerande undervisning i perioder om 16 veckor. I distrikt med många elever delade man dessa i två grupper som undervisades i tur och ordning, men så, att barnen i den grupp som först var i tur kunde återkomma för strödda minnesuppfrysande repetitionslektioner under den period när den andra gruppen undervisades. Man tillmötesgick kommitténs önskan om att kommunen skulle överta och bekosta verksamheten, samt verka för att de lärarinnor som anställdes hade utbildning i småskolseminarium.

Många bekymmer . . .

Bristtiderna fortsatte, och en ny nämnd för ransoneringsperioden 1918–19 tillsattes. Läget förvärrades av att årets skörd blev skral. Ängsmasken hade härjat, hagel och nattfrost i mitten av augusti hade gått illa åt korn och havre, ständiga regn gjorde att man fick bärga fuktigt hö som

inte ville torka i ladorna. En lokalreporter skriver om "höstmörker på jorden och i själen", och tänker då inte minst på det bokstavligena mörker som rådde när ansatserna att inrätta elektrisk belysning i olika kommunaldelar inte kunnat förverkligas, när tillgången på lampolja försvårades genom svartabörshandeln medan de nya karbidlamporna var dyra och inte så användbara som man föreställt sig. "Återstår spiseelden", skriver reportern, och konstaterar hur bristen på belysningsmöjligheter särskilt försvårar arbetet i fähus och stall, "där djuren vintertid inte kan stillas blott vid solens upp- och nedgång".

Många lokala skyddskårer avvecklades efter inbördeskriget. Men sedan senaten i augusti 1918 fastställt att kårerna även i fortsättningen skulle utgöra en viktig del av landets försvar, bildade man snart igen nya kårer. Så även i Malax efter ett upprop i Vasabladet 28.9.

Något som i hög grad ytterligare fördysttrade tillvaron var också "Spanska sjukan", den aggressiva influensa som under hösten 1918 hemsökte mest varje gård och lade många i graven. Man kunde under en tid räkna med 2–3 jordfästningar varje helg, en söndag begravdes 8 avlidna. Sjukdom, sorg och begravningsbestyr lade hämsko även på föreningslivet – t.ex. vid Malax UF:s stort upplagda folkhögskolfest den 27 oktober var publiken fåtalig och flera programnummer fick strykas eftersom de vidtalade aktörerna hade sjukdomsförhinder. Men något totalt avbräck i verksamheten var det ändå inte. Yttermalaxungdomarna arbetade vidare med planeringen av en ny samlingslokal och började djärvt förbereda ett jättelotteri med 75 000 lotter för att bidra till dess finansiering. Den ännu bara fyra år gamla ungdomsföreningen i Övermalax fortsatte att utveckla verksamheten bl.a. genom att bilda en sångkör.

... men ljusnande utsikter

Mot slutet av året ökar förutsättningarna för att läget skall lugnas och lättas. Världskriget och monarkisträvandena behövde inte längre röra upp några känslor, det var bara att i vardera fallet med behållning notera utgången. Man kunde emotse lindring i livsmedelsbristen sedan fred inträtt, och nye riksförståndaren **Mannerheim** hade framgångsrikt förhandlat med andra länder om spannmålsleveranser. Och i Malax började det ovannämnda mörkret ge vika – i slutet av november rapporteras att "elektrisk belysning i mindre skala införts i Långåminne by", och även Yttermalax hann före julen få elljus med ström levererad från byns mejeri. I mer än en bemärkelse kunde man inleda en färd mot ljusare tider.

Leif Finnäs

En Malaxynglings krigaröde

ingår i en lokal rapportörs spalt "Från Malaks", varför det är nästan säkert att det handlar om en viss, kanske för många av de dåtida läsarna identifierbar, Malaxyngling. Skribenten är bara en av dem som efter inbördeskriget gav uttryck för uppfattningen att många vanliga bondeynglingars uppoffringar inte hedrades med den uppmärksamhet och uppskattning de förtjänat, medan däremot många andra tilldelades utmärkelser mera för att de synliggjort sig genom storordighet och yttre krigarlater än genom osjälvisk kamp- och offervilja.

Från Malaks.

En bild ur livet. Frihetskriget förbereddes. Man övade så gott som varje kväll. Nejdens ungdom samlade sig i den för övning avsedda lokalen. Alla voro livade av förberedelserna. Övningarna gingo för denskull med intresse och kläm.

Bland de övande märktes särskilt en spenslig yngling. Han tycktes besitta en särskild fallenhet för det militära: god hållning och korrekt utförande av övningarna. Han var skyddskårist i ordets fulla bemärkelse

Så bröt befrielsekriget ut. Vår unge man kom till närmaste stad för vaktjänstgöring. Men i den mån kriget utvecklade sig, behövdes förstärkning, behövdes förstärkningar söderöver, och han kom sig därvid till Satakunta fronten. Där stod striden ofta hård, och vid Karkku stupade han. Han hade sålunda gett sin gård för det gemensamma hemlandet.

Hans kallnade stoft sändes då hem, och han begrovs förutan frihetsmedalj eller -kors, som ju enligt militärmyndigheternas påbud skulle tilldelas varje stupad. Sakläget hade nämligen då redan utvecklats dithän, att de små borde få förbli vad de ju ursprungligen voro: små.

Han var således borta, borta för alltid. Hemmet, som behövt honom, hade honom ej mera. I ödemarken där hans ringa hem är, susa furorna sitt avsked över honom, under det att modersögat mot höjden sänder ett tårdränkt varför?

I ödemarken redde han sin faders tegar. Han var dennes hopp. Faderns krafter voro av sjukdom medtagna. Sonen kunde ju få taga vid. Man kunde fördenskull känna sig lugn. Men han far, och ges kall tillbaka. Hoppet är grusat. I graven är lagd hjälpen för dagen, i graven är lagd hjälpen för kommande trötta dagar.

Jag ser detta hem. Det bär prägel av torftighet och försakelse. Det deltagande, som kommer de stora till del, når förstås ej hit. Men jag vågar påstå, att ett sådant tjäll har lärt sin son den trofasthet, som står in i döden, det har lärt den trofasthet, som i prövningens tider kan ställas till exempel, för den enskilda som för hela folket.

Gemensam kommunalstämma med Malaks, Solv och Petalaks kommuner hölls den 2 december. Därvid granskades och fastställdes budgetförslaget för år 1919 för den gemensamma fattiggården. Utgifterna belöpte sig på 69, 955 mk och inkomsterna åter till cirka 34,789 mk. – Därjämte beviljades fattigvårdsdirektionen skälig förhöjning på sitt arvode för det kommande året.

Elektrisk belysning har inrättats numera även i Ytterbyn. Den elektriska kraften levereras från det där befintliga mejeriet.

Som representanter för Malaks kommun vid det stora mötet för livsmedelsproducenter, vilket hölls i Vasa den 8 dennes, fungerade Gustav Klockars och Verner Fogde.

Föreningslivet inom kommunen företer en viss trötthet. Tidens många bekymmer, särskilt mat- och ljusbekymmer, ha gjort sitt till i det avseendet.

(Vasabladet, 14.12 1918)

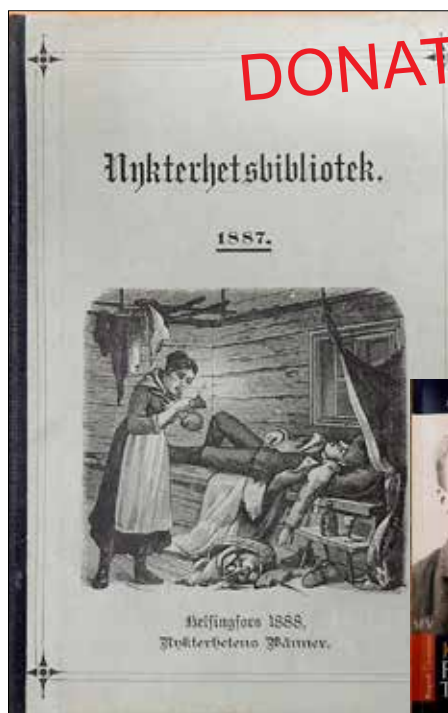

1918

VANDRARE STANNA
I ANDAKT VID VÅRDEN!
HJÄLTAR FALLNA
I FINLANDS KRIG
VILA HÄR NERE.
FÄDERNEGÅRDEN
FÄDERNEJORDEN
DE FRIKÖPT ÅT DIG.
TACKSAMMA MALAXBOR
RESTE VÅRDEN.

Foto: Torsten Lindgård.

Texten invid är ingraverad i minnestoden på bilden. Textplattan ingår idag i ett större minnesmärke för alla Malaxbor som stupat i kriget 1918 och i vinter- och fortsättningskrigen 1939–1944.

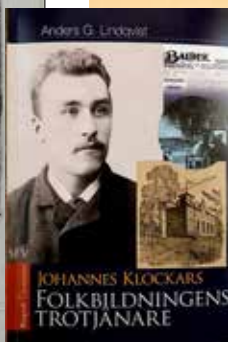

DONATION!

Utgrävningsplatsen
sommaren 2018.

Johannes Klockars nykterhetsbibliotek

En värdefull donation fick museiföreningen emotta den 8 november i år då Nykterhetsförbundet

Trafik och Hälsa i Vasa donerade **Johannes Klockars bibliotek** med böcker om nykterhet. Böckerna är fint inbundna av Klockars med hans namnteckning i varje bok. Samlingen omfattar ca 1,5 hyllmeter. Böckerna är från slutet av 1800- och början av 1900-talet, de allra flesta svenskspråkiga. Den blå boken ovan är Nykterhetsförbundets 100-årshistorik, boken i grått är utgiven 1888 och visar dryckenskapens avigsida på pärmerna. Böckerna uppbevaras nu i varmt utrymme i Ethels hus vid Brinkens museum.

Klockars grundade Malax ungdomsförening 1888, den första i Svenskfinland. Han var en stor folkbildare, skribent och nykterhetsivrare och lärde ut sunda levnadsvanor.

Klockars liv skildras väl i Svenska folkskolans vänner år 2017 utkomna bok *Johannes Klockars – folkbildningens trottjänare*. Kontakta SFV om du vill köpa boken: redaktion@sfv.fi eller ring 0400 453953. Pris 15 euro, portofritt.

Visste du det här?

* Om våra bibliotek

Kvarkens båtmuseums bibliotek som finns i båtmuseets varma samlingssal omfattar idag hela 921 registrerade böcker: uppslagsverk, faktaböcker, handböcker, tidskrifter, småskrifter, tidningar och litterära böcker om sjöliv. Flera böcker är framställda av Malax museiförening, men de allra flesta har erhållits som gåvor eller genom inköp efter 1988. Även finska och engelska böcker finns. Det som förenar böckerna är det maritima temat – de flesta anknyter till vatten i en eller annan form. Boklistan finns på hemsidan.

Vid Brinkens museum finns ännu större boksamlingar av hembygdslitteratur i varmt utrymme i Ethels hus. Här är det sammanhållande temat "livet på landbacken förr" i alla dess former. Mycket kretsar kring bondesamhället och jordbruket, den primära näringen i Malax förr.

Museiföreningen emottar gärna böcker som donation. Erhållna böcker sorteras: somliga passar i våra bibliotek, de övriga säljs på bokloppis både i båtmuseet och vid Brinkens museum.

* Om våra samlingar

Kvarkens båtmuseum har nu (hösten 2018) 3821 katalogiserade föremål, varav 3758 är digitaliserade och 2488 fotograferade. I samlingen ingår 111 båtar och kanoter, utställda

En fin donation till båtmuseet: ett roder (eller en fartygsratt) och ett drivankare

eller lagrade. Det torde vara Nordens största samling av bruksbåtar. Båtmotorernas antal är 158 (inom- och utombordare).

Vid **Brinkens museum** finns 17589 digitaliserade föremål (än fler katalogiserade), varav 3420 är fotograferade.

Digitaliseringen görs med Gunnar 1-programmet för båda museerna, i huvudsak av sommarens anställda guider.

Donationer med maritim anknytning tas gärna till det regionala båtmuseet från hela Österbotten (uppsamlingsområde). Till Brinkens museum emottas föremål med lokal anknytning från primär-Malax.

* Om vår bokutgivning

Museiföreningen har gett ut tiotals böcker på eget förlag. Enbart i serien *Lokal- och regionhistoriska bidrag*, som startades år 2003, har nu 24 böcker utkommit. Det gör 1–2 böcker per år. Kolla listan på sista sidan (eller på hemsidan för närmare information)! Fler böcker är på kommande.

* Om våra byggnader

Museiföreningen har hela 46 byggnader att ta hand om. Till **båtmuseet** hör 19 hus, enskilda eller ihopbyggda, 2 båthus i Åminne hamnområde, samt en jungfrudans.

Brinkens museum omfattar 21 byggnader (3 mangårdar, uthus, bodar, Ethels hus, arkiv). Här finns dessutom en stor museiträdgård samt tre mindre trädgårdar att sköta (örtagård, fjärilsträdgård, häxans trädgård).

Föreningen äger även sockenmagasinet och Långfors kvarn, samt får disponera fäbodstugan och sjudarladan vid Järnåldersleden i Nissashaga, Storsjön. Alla byggnader kräver kontinuerligt underhåll då och då, lyckligtvis alla inte samtidigt ...

Museiföreningen lagrar båtar och andra stora föremål i 8 byggnader på olika platser i Yttermalax. Ett stort tack till dem som upplåter utrymmena!

En del byggnader vid Brinkens museum hösten 2018.

Gräv där du står!

Hur många lyssnar inte till detta budskap på skoj! Visst, vi gräver i jordgubbsland, i trädgårdsland eller annorstädes på utmarkerna. Plante-ringsspaden som jag tappade i fjol dyker upp och grävningen återupptas – och nu syns något spektakulärt och jag undrar storligen vad det kan vara när det skramlar till. Men inte hetsa upp sig – fast folk har hittat guldringar i rabatten!

Inte långt från färdvägen på ca 30 cm djup dyker en intressant figur upp. Den tycks vid första anblicken vara en

rostig tång i järn, vem vet. Försiktigt med en borste avlägsnas sanden på den f.d. "beachen". Lite djupare ner i botensedimentet stiger spänningen. Ännu lite djupare ner har inte föremålet avslöjat sig – vad kan det vara? – Vi kan väl, som bilden visar, utgå ifrån att det inte rör sig om något värdefullt föremål.

För att hålla spänningen vid liv avslöjar vi först i nästa nummer av *Vällingklockan* vad det är för föremål som kommit i dagen – väl mött!

Mvh Bror Antus

Bror Antus

"En båtbyggare ska ha en kritisk blick och ha sinne för skönhet och former."
(Levi Backholm)

DONATION!
Båten är byggd 1965/66, mästare är **Levi Backholm**. Han byggde den åt en Sundomfiskare, "Sparvis Albert" eller **Albert Sundholm**. Han ville ha en söndagsbåt när han lade av med fisket. Båten har varit i donatorns, **Johan Backholms** ägo, i 20 år.

Donatorn Johan Backholm med sin far Levi (f.1917) som byggd båten.
Besök i båtmuseet den 15 november 2018.

Invasion i Åminne (2018-10-09 Bror Antus)

Vad är det man kan få se en fridens förmiddag i Malax, Åminne? Det ser ut som utomjordingar som tränger sig närmare inpå oss. – Nej, skräms inte, det är helt ofarliga tingestår! 1= Lagom stort hål för att krypa in genom (rotstock), 2= Astronauten har tappat sin hjälm (frigolit/styrox), 3= Mutation på färggrann igelkott (borste), 4= Sommaren 2018 var den mest farliga årstiden utan att bli påkörd (grodan), 5= Jag visar all min skönhet – njut av den! (stenen), 6= Piggsvin har invandrat, troligen det första i Åminne (vassrugg). Foton: Bror Antus

1

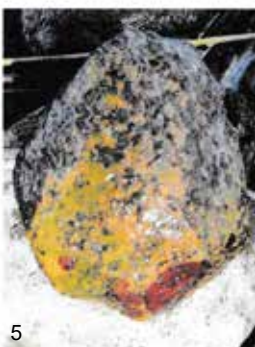
2

3

4

5

6

Till vänster om den vita stenen i övre kanten av denna stenflisa syns med blotta ögat "ränder" av ett fossiliserat snäckskal-musselskal! (Stefan Sjöholm).

Stenfyndet fascinerar

Stefan Sjöholms stenfynd på Majorsbacken 2017 förbryllar geologerna vid Geologiska forskningscentralen (GTK). Geolog **Satu Hietala** har besökt Majorsbacken och "identifieringen" av fyndet pågår. Så här skriver hon i mejl till Stefan i mitten av september i år:

12 sept. "Työ kivinäytteen suhteen on edistynyt ja palaan tähän kun saan tutkimustulokset. Varmaa on se, että kivi ei luontaisesti kuulu Suomen kallioperään, on aito luonnontuote ja varmaankin nostettu kiven päälle voimalinjan rakennusvaiheessa. Saattaa myös kuitenkin liittyä Söderfjärdeniin. Palaan tarkemmin kun saan tutkijalta tietoja, nyt vasta löytyi osaava henkilö hommaan. Se johtuu siitä, että meillä ei ole kokemusta tämänkaltaisista kivistä."

13 sept. "Löytösi on merkittävä ja saattaa olla että saadaan siitä huimia tuloksia!"

12 sept. Arbetet med stenprovet går framåt och jag återkommer när jag får resultat från forskningen. Det är säkert, att stenen inte naturligt hör till berggrunden i Finland, den är en äkta naturprodukt som säkerligen lyfts på stenen [berghällen; se bild i Vällingklockan 1/2018] när kraftlinjen byggdes. Den kan också ha ett samband med Söderfjärden [meteoritnedslaget]. Jag återkommer närmare när jag får information av forskaren, först nu hittades en kunnig person för jobbet. Det beror på att vi inte har erfarenhet av den här typen av stenar.

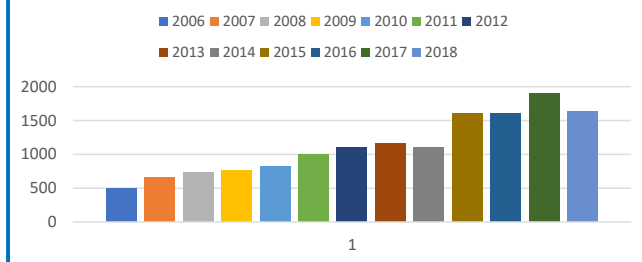
13 sept. Ditt fynd är betydelsefullt och det kan hända att vi får hisnande resultat. (övers./GS)

Besöksstatistik 2006–2018 för Kvarkens båtmuseum

Antal besökare (namn i gästboken)

År	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Året
2006	0	0	0	0	77	155	179	59	6	17	0	0	493
2007	6	0	12	1	56	217	198	117	41	11	0	0	659
2008	0	5	0	2	93	206	262	87	78	2	0	0	735
2009	0	0	0	0	56	275	298	111	24	0	1	1	766
2010	0	0	0	2	20	234	269	120	179	0	0	0	824
2011	0	1	14	1	168	192	313	107	85	101	4	3	996
2012	0	0	0	49	127	290	318	281	32	6	5	0	1108
2013	0	0	0	0	143	323	302	181	104	42	22	43	1160
2014	0	0	13	2	186	232	241	197	151	39	17	20	1098
2015	0	8	37	62	278	217	353	282	194	127	12	29	1599
2016	0	1	54	116	89	451	326	73	134	299	21	48	1612
2017	0	2	22	105	446	371	285	185	186	278	0	23	1903
2018	45	0	13	99	181	194	267	224	416	173	16	0	1628

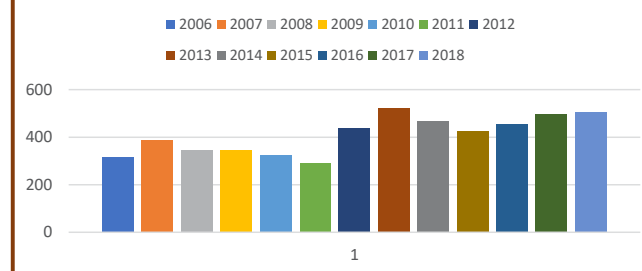
Gästbesök i Kvarkens båtmuseum 2006–2018

Antal talkobesök (namn i gästboken)

År	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Året
2006	2	1	3	5	52	78	58	56	41	21	0	0	317
2007	3	0	6	5	69	88	77	71	51	18	1	0	389
2008	15	10	7	19	66	70	52	57	44	5	0	0	343
2009	0	0	1	11	64	86	63	62	42	11	1	3	344
2010	8	5	0	14	44	65	53	62	47	16	5	5	324
2011	13	8	10	7	50	60	42	45	30	15	0	3	289
2012	2	0	1	15	66	76	75	99	50	21	18	16	439
2013	26	4	31	17	109	84	67	70	51	35	19	10	523
2014	1	5	15	31	105	79	69	69	60	19	7	8	468
2015	6	6	4	15	73	72	82	79	56	24	4	4	425
2016	8	3	8	18	85	87	79	80	45	28	7	7	455
2017	9	2	8	48	79	85	83	83	54	36	3	5	495
2018	6	5	11	21	92	68	64	89	89	37	17	5	504

Talkobesök i Kvarkens båtmuseum 2006–2018

Bra år för Kvarkens båtmuseum

SOM AV ÖVERSTA TABELLEN OVAN framgår har 1628 personer skrivit sina namn i Kvarkens båtmuseums gästbok i år. Det överträffas endast av fjolårets siffra (1902). Som synes har vi haft ett stabilt besöksantal under de fyra senaste åren, över 1600. Det är bra med tanke på att museet hålls öppet endast 6 veckor efter midsommar, övriga tider enligt överenskomelse. Jag tror att det här är en naturlig nivå

För större grupper presenteras båtmuseet först med en bildvisning. Besökaren kan sedan i museet koncentrera sig på de utställningar som intresserar mest.

även framöver, det ska en hel del till för att få fler besökare. De flesta (?) föreningar och maritimt intresserade personer i Vasatrakten torde redan ha besökt museet, men många återkommer år efter år. Det är glädjande. Folk från övriga Finland, Norden och övriga världen hittar också museet. Trevligt är att Malaxborna gärna visar sina utländska gäster våra museer, både båtmuseet och Brinkens museum, som tillsammans har 40 byggnader där tusentals föremål visas!

Även om museernas primära mål är att tillvarata kulturarvet, är det viktigt att det också visas för allmänheten. Därför ser vi gärna än fler besökare i våra museer. Längre öppethållning,

mer marknadsföring, nya intressanta utställningar, fin yttre och inre miljö på museerna kan locka nya besökare, som bör få utbyte av ett besök. Kanske öppethållning under veckoslut i juni och augusti vore bra? Sex öppna sommarveckor är en kort tid.

Vid båtmuseet har de tre senaste åren visats intressanta utställningar "utifrån": *Dagen på Runö* (från Hapsal, Esland, 2016), *Jungfrudanser i Österbotten/Labyrinter i Norrbotten* (Vasa, Umeå, Piteå, 2017) och *Metsäkansa/Skogsfolket* (Varkaus, 2018). Utställningar utifrån både berikar och stimulerar besökare och oss talkoarbetare.

Ett utökat samarbete kring utställningar från vår egen region Österbotten sker även. I år och nästa år visas *Spritsmuggling! Förbudstiden i Kaskö tullkammardistrikt* från Kaskö och för nästa år planeras en stor utställning om fornlämningar i Österbotten. Den passar fint i

båtmuseet: man glömer lätt att alla våra fornlämningar har en maritim anknytning genom landhöjningen. Under hösten har KulturÖsterbottens projekt *Museilotsen* startat med Kvarkens båtmuseum, Granösunds fiskeläge och Bosund båt-, fiske- och jaktmuseum som huvudparter. Även här är det tänkt att deltagande museer ska göra utställningar för utbyte.

DEN NEDRE TABELLEN OVAN visar antalet talkobesök noterade genom namnteckning i gästboken. Också här visar statistiken på ett nästbästa år – hela 504 besök! Det överträffas endast år 2013 då Leaderbygget var i gång (523 besök). De gemensamma veckovisa talkoträffarna är grunden för dessa fina siffror, 10–20 personer jobbar (och dricker kaffe!) varje torsdagskväll från maj till oktober. Man kan bara som vår ordförande konstatera att utan talkoarbetare skulle inte museiföreningen fungera!

Fint är att det varje år tillkommer någon ny talkoarbetare. Det finns intressanta uppgifter för alla som vill delta i museiverksamheten. Utgående från talkoledarens kvällslista på göromål löper arbetet smidigt. Och det man inte hinner på en kväll gör man nästa. Ingen brådska.

Väl mött på nästa års gemensamma talkon!

Göran Strömfors

Talkogänget har här gjort ett bädd för två motorer och ett gengasaggregat.

Hembygdsfesten i juli lockade full sal då MKD Matti Klockars höll festtal om läkarvetenskap och 1800-talets sjukdomar i Malax. "Vårt husband" underhöll.

BRINKENS MUSEUM sommaren 2018

Flera utställningar visades under sommaren, alltmedan bygget av sommarköket och WC-utrymmena var igång, i bild norra dörringångarna samt interiörbild.

Brinkens museitrdgård prunkade fint på hösten då några av möbelsnickerigruppens medlemmar gjorde ett givande studiebesök till Jurva snickerimuseum.

BÅTMUSEET sommaren 2018

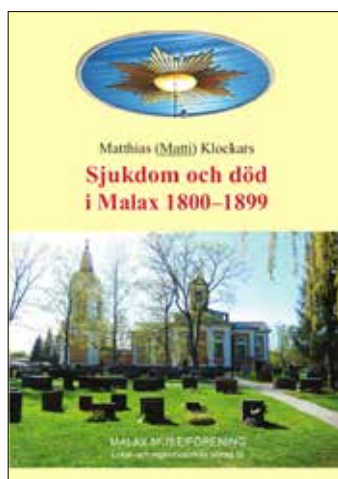
Uppskattad *Metsäkansa-Skogsfolket*-utställning från Varkaus och samvaro på kaffepaus under en talkotträff. Längst t.v. mångåriga kaffekocken Ulla Herrgård.

Hur många pumpar har vi inte i båtmuseet! – Thomas Distler, Umeå, svalkade oss med isbilder från Kvarken på Båtens dag. – Ny laggkärlsutställning i båthallen.

Fiskets dag i september drog rekordpublik - 300 personer! – Ankarplattan blev ett riktigt konsthantverk! – Ivar Laine donerade sin motorbåt och andra föremål.

Årets nya bok!

Matti Klockars:

Sjukdom och död i Malax 1800-1899

Format 250 x 176 mm, 158 sidor. Riktigt illustrerad. **Pris 15 euro.** Säljs vid Andelsbanken, Café Eternell, Sale och S-market.

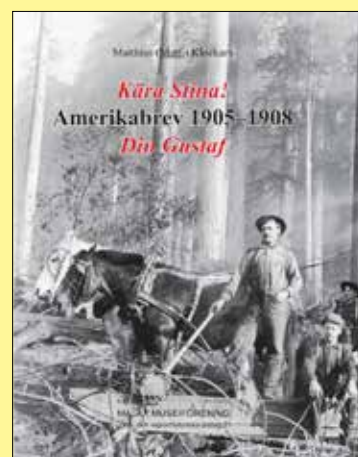
EN AV MEDICINHISTORIENS UPPGIFTER är idag att "försöka rekonstruera vad det innebar att vara sjuk (från en mindre åkomma till en dödlig sjukdom) i samhället både före och efter den institutionaliserade medicinen och de stora sjukhusens tid".

På 1800-talet var det vetenskapliga intresset för landsbygdens medicinska frågor och problem ringa. De kyrkliga dokumenten är en ovärderlig källa för att man ska kunna förstå 1800-talets hälso- och sjukvård. Sjukdomsbeskrivningarna och dokumentationen av dödsorsaker är inte alltid entydiga och låta att översätta till en modern syn på medicinen.

Den nu aktuella studien är en deskriptiv analys av dödsorsakerna i en liten österbottensk landsortsförsamling under 1800-talet. I Malax moderkyrkoförsamling noterades över 200 olika dödsorsaker (inklusive olika slag av olycksfall) under 1800-talet. Dödsorsakerna följde ofta de officiella dödsorsakstabellerna men det är uppenbart att kyrkoherdarna och sockenadjunkterna kunde anteckna "egna" dödsorsaker. Sannolikt bidrog den avlidnas anhöriga till formuleringen av de olika deskriptiva sjukdomsbenämningarna. Resultaten av behandlingen av sjukdomar på 1800-talet var blygsamma.

Förebyggande åtgärder t.ex. vaccinering, sanitära reformer, socioekonomisk utveckling och den medicinska utvecklingen började ge hälsofrämjande resultat i slutet av århundradet.

Matthias (Matti) Klockars är student från Vasa Svenska Lyceum 1959, med.l.c. 1968, MKD 1975. Specialist i inre medicin och allmänmedicin, professor (emeritus) i allmänmedicin vid Helsingfors universitet (1990-2005). Forskare vid Institute of Cancer research, Columbia University, New York, USA (1971-1973) och Chester Beatty Research Institute, Sutton, England (1980-1981). Förtroende- och sakkunniguppdrag bl.a. vid Folkhälsan, Finska Läkaresällskapet, Signe och Ane Gyllenbergs Stiftelse. Inspektör för Vasa nation vid Helsingfors universitet 1997-2005. Släktens rötter finns i Malax.

Fjolårets bok!

Matti Klockars:

Kära Stina! – Amerikabrev 1905-1908 – Din Gustaf

Format 250 x 176 mm, 128 sidor, över 100 bilder. Pris 15 euro. Säljs vid Andelsbanken, Café Eternell, Sale och S-market.

Förmånliga böcker!

- Adam käserar 1 €
- Ahlholm 4 €
- Album 8 €
- Amerika! – Emigration 1900 10 €
- Bilder från det förlutna 5 €
- Blås- och stråkmusik i Malax 10 €
- Bondens år 3 €
- Båtbyggarna Marander 5 €
- Bössmeder och säljare i svenska Österbotten 5 €
- En livsvägs krokar 3 €
- Ett båtbygge – Svalustjärten 5 €
- Fäbodliv i Malax 12 €
- Glimtar ur en bygdemans liv 8 €
- Hammarbandet 5 €
- Hammaren och städet 3 €
- Historisk beskrivning över Malax 3 €
- Husbönder och bomärken 10 €
- I falan 3 €
- Industrihistorisk dokumentation av linspining 2 €
- Kust- och älvfiske 5 €
- Kära Stina! – Amerikabrev ... 15 €
- Lappfjärdseksstocken 1 €
- Låt solä skin, låt sånna blås 8 €
- Malax 1914 2 €
- Malaxbygden (med 2 kartor) 20 €
- Malax skolväsende 100 år 2 €
- Minnen från Malax 3 €
- Några österbottenska vattennamn 4 €
- Offerstenar i Malax 2 €
- På lodbössans tid 10 €
- På vår äng står en gammal lada 4 €
- Sagg-Matt 1 €
- Sjukdom och död i Malax 1800-1899 15 €
- Skolminnen 5 €
- Som det grymmaste krig 3 €
- Storsjön 3 €
- Saljakt i Bottniska viken 5 €
- Till sjöss! 10 €
- Yrkesfiske i Svenska Österbotten 3 €
- Ytbyji i Malax runt 1950 30 €
- Öjna 8 €

Aanacko 2019

Aanacko 2019 (årgång 24) kan köpas vid Stenco och Sale i Övermalax och i Yttermalax vid S-market Köpings, Café Eternell, Pappadagis, Malax byggmaskiner och Andelsbanken. Pris: 6 euro. Pärm: stenbron vid prästgården.

Daniel Kiöping

- Del A Beata 30 €
- Del D Elisabet 50 €
- Del E Maria 40 €

Malaxspelet 5 €

- Smidesfigurer (affisch) 3 €
- Aanacko 2018 3 €
- Annacko, tidigare årgångar 0,50 €
- Vykort 0,50 €

Malax kommun

- Malaxbygdens stupade 30 €
- Malax historia, del II 40 €
- Miljonären som körde röd moped... 20 €

Övriga

- Fiskelägen i Kvarkens skärgård 15 €
- Från Wargö till Bergö 25 €
- Vestervik 20 €
- Fyrar och båk 5 €
- Äminneboken 10 €

Kontakta:

Gunnel Smulter 050 5276595, gunnel.smulter@pp.malax.fi

Billiga loppisböcker finns vid våra museer under sommarens öppethållningstider.

Jungfrudansbok!

Minns ni jungfrudansutställningen i båtmuseet 2017? Nu finns alla bilder och texter från Vasaseminarieret *Labyrinter/Jungfrudanser i norr* hösten 2016 samlade i en bok. Ny intressant information har tillkommit – bl.a. av **Mikael Herrgård**, vars bilder förgyller boken.

Boken behandlar jungfrudanser främst i Österbotten och Norrbotten och utges av **Svensk-Österbottiska Samfundet** och **Kungl. Skytteanska Samfundet** i Umeå. – Den färggranna publikationen (96 sidor) kan beställas från info@samfundet.fi Pris: 20 euro (inkluderat porto).

JUNGFRUDANSER – Myt och verklighet

MALAX MUSEIFÖRENING rf

Ta kontakt!

Närmare uppgifter om föreningens verksamhet ger styrelsen 2019:

Gustav Smulter (**ordf.**) 0500 362378, Vidar Björknäs 040 7227838, Nina Sten (**vice ordf.**) 050 3003234, Britt-Helen Flemming (**kassör**) 365 4572, Kent Herrgård 050 0868002, Kerstin Hågen 050 5608573, Gunnel Smulter (**sekr.**) 050 5276595, Göran Strömfors (**båtmus. sekr.**) 050 5769475, Nils Sund 050 3615007, Gunvor Brokvist (adjungerad) 050 4967153, Susanne Lagus (adjungerad) 050 5475146, Leif Skinnar (adjungerad) 040 5335915, Gunnel M Svenss (adjungerad) 050 4961497 – Leif Finnäs 050 5252513 (*Vällinglockan*)

<http://museum.malax.fi/index.html>

Bli medlem i museiföreningen! Kontakta någon i styrelsen om du vill bli medlem (10 euro/år). Värva dig själv samt två andra personer som nya medlemmar – då får du gratis böcker och vykort till ett värde av 12 euro! *Vällinglockan* och även tidningen *Hembygden* fås – gratis! **Välkommen!**

Vällinglockan. December 2018. **Redaktion:** Leif Finnäs, Gunnel Smulter och Göran Strömfors (även layout och nutida bilder om ej annat nämns). Bilder: Malax museiförenings bildarkiv om ej annat nämns.